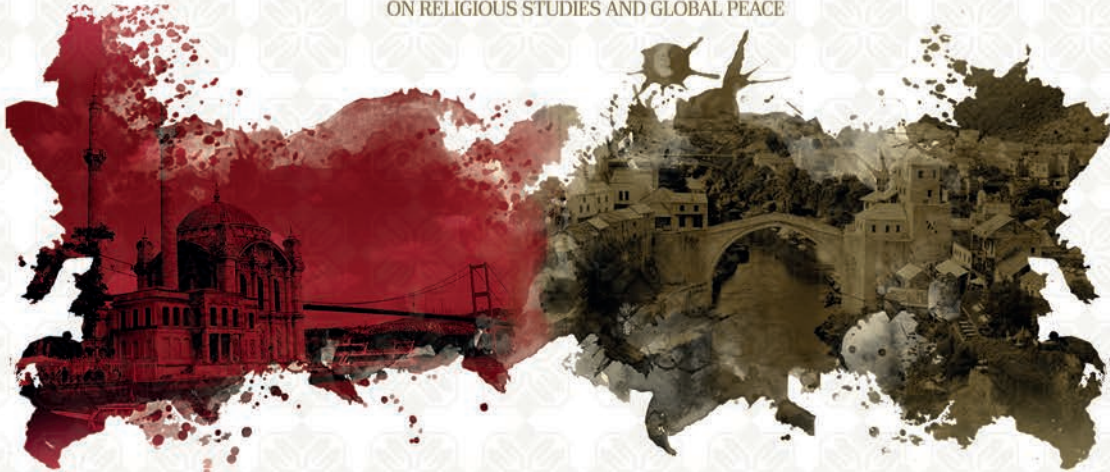

2. ULUSLARARASI
DİNİ ARAŞTIRMALAR VE
KÜRESEL BARIŞ SEMPOZYUMU

2nd. INTERNATIONAL SYMPOSIUM
ON RELIGIOUS STUDIES AND GLOBAL PEACE

PROGRAM KİTAPÇIĞI
PROGRAM BOOKLET

ISLAMSKA ZAJEDNICA
U BOSNI I HERCEGOVINI
IZJASET

KONYA
NECMETTİN ERBAKAN
ÜNİVERSİTESİ

SELÇUK
ÜNİVERSİTESİ

T.C. BAŞBAKANLIK
YURTDIŞI TÜRKLER
VE DIŞ DIASORA İHTİLAFAATLARI BAKANLIĞI

TURKISH
AIRLINES

A STAR ALLIANCE MEMBER

ORGANİZASYON HEYETİ ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Muhiddin OKUMUŞLAR (Başkan)

Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Dr. Zuhdija HASANOVIÇ (Faculty of Islamic Studies, University Of Sarajevo)

Prof. Dr. Amer Al-ROBAEI (Ahliya University – Bahreyn)

Prof. Dr. David J. GOA (University of Alberta – Canada)

Prof. Dr. Enes KARİÇ (Sarajevo University – Sarajevo)

Prof. Dr. Muhammed TASA (TİMAY, NEÜ İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Wan Mohd Nor Wan Daud (University of Technology Malaysia)

Prof. Dr. Bilal KUŞPINAR (Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi)

Assoc. Prof. Dr. Abdin Chande (Adelphi University, USA)

Doç. Dr. Mustafa HASANİ (Faculty of Islamic Studies, University Of Sarajevo)

Doç. Dr. Ertan ÖZENSEL (İLHAM, Selçuk Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Ali DADAN (İLHAM, NEÜ İlahiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Kemal ARGON (NEÜ İlahiyat Fakültesi)

Dr. Kenan MUSİC (Faculty of Islamic Studies, University Of Sarajevo)

Sami BAYRAKÇI (TİMAY)

BİLİM HEYETİ SCIENTIFIC COMMITTEE

- Prof. Dr. Adem ŞAHİN (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Ahmet ÖNKAL (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Ahmet Saim ARITAN (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Ali AKPINAR (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Bilal KUŞPINAR (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Bülent UÇAR (Osnabrück University – Germany)
Prof. Dr. Cem ZORLU (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Colin TURNER (University of Durham – United Kingdom)
Prof. Dr. Dilaver GÜRER (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Faruk BOZGÖZ (İstanbul Medeniyet Üniversitesi – İstanbul)
Prof. Dr. Fikret KARAPINAR (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Hamit ER (İstanbul Üniversitesi – İstanbul)
Prof. Dr. Hayri ERTEN (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Hüsamettin ERDEM (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Hüseyin YILMAZ (Cumhuriyet Üniversitesi – Sivas)
Prof. Dr. İsmail TAŞ (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Köksal ALVER (Selçuk Üniversitesi – Konya)

BİLİM HEYETİ SCIENTIFIC COMMITTEE

- Prof. Dr. M. Bahaüddin VAROL (Aksaray Üniversitesi – Aksaray)
Prof. Dr. Mehmet AKGÜL (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Mehmet BAYYİĞİT (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Musa YILDIZ (Gazi Üniversitesi – Ankara)
Prof. Dr. Mustafa DEMİRCİ (Selçuk Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Nazif SHAHRANI (Indiana University – USA)
Prof. Dr. Numan ARUÇ (Makedonya)
Prof. Dr. Nurullah ALTAŞ (Atatürk Üniversitesi – Erzurum)
Prof. Dr. Sıddık KORKMAZ (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Talip KÜÇÜKCAN (26.Dönem Milletvekili – Türkiye)
Prof. Dr. Yahya MICHOT (Hartford Seminary – USA)
Prof. Dr. Yurdagül MEHMEDOĞLU (Marmara Üniversitesi – İstanbul)
Prof. Dr. Yusuf İŞİCIK (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Prof. Dr. Dzemaludin Latiç (Sarajevo University – Sarajevo)
Doç. Dr. Almir Fatiç (Sarajevo University – Sarajevo)
Doç. Dr. Zehra Alispahiç (Sarajevo University – Sarajevo)

BİLİM HEYETİ SCIENTIFIC COMMITTEE

- Doç. Dr. Abdullah HARMANCI (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Doç. Dr. Ayşe Zişan FURAT (İstanbul Üniversitesi – İstanbul)
Doç. Dr. Hikmet ATİK (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Doç. Dr. İbrahim TURAN (Ondokuz Mayıs Üniversitesi – Samsun)
Doç. Dr. M. Sami BAYBAL (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Doç. Dr. Metin YILMAZ (Ondokuz Mayıs Üniversitesi – Samsun)
Doç. Dr. Zekeriya MIZIRAK (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Doç. Dr. Adem KORUKÇU (Hitit Üniversitesi – Çorum)
Yrd. Doç. Dr. Ali Fuat BAYSAL (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Yrd. Doç. Dr. Ahmet KOYUNCU (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Yrd. Doç. Dr. Bayramali NAZIROĞLU (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi – Rize)
Yrd. Doç. Dr. Mehmet BİREKUL (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Yrd. Doç. Dr. Mehmet HARMANCI (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Yrd. Doç. Dr. Muammer ULUTÜRK (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Yrd. Doç. Dr. Mücahit KÜÇÜKSARI (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Yrd. Doç. Dr. Necmettin GÜNEY (Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya)
Yrd. Doç. Dr. Yusuf ACUNER (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi – Rize)
Dr. Abdullah ŞAHİN (Markfield Institute – United Kingdom)
Dr. İsmail YAVUZCAN (Universität Tübingen – Germany)

SEKRETERYA / SECRETARIAT

Esra DOĞAN (TİMAV)

Zeynep KÜÇÜKTENEKECİ (İLHAM)

Mssc. Müslüme ÖREKLİ (Necmettin Erbakan Üniversitesi - Konya)

Sefa GÜRBULAK (İLHAM)

Varol BULUT (İLHAM)

Ataullah RAMADAN (TİMAV)

Atique Ur RAHMAN (İLHAM)

SEMPOZYUM PROGRAMI / SYMPOSIUM PROGRAM

19 MAYIS 2016

18.30 - 19.00 Açılış – Protokol Konuşmaları / Opening – Protocol Speeches

19.00 - 19.30 Kokteyl / Cocktail

19.30 - 21.00 Açılış Paneli / Opening Panel

20 MAYIS 2016

09.30 - 10.45 I. Oturum / I. Session

10.45 - 11.00 Ara / Coffee Break

11.00 - 12.15 II. Oturum / II. Session

12.30 - 14.00 Öğle Yemeği / Lunch

14.00 - 15.15 III. Oturum / III. Session

15.15 - 15.30 Ara / Break

15.30 - 16.45 IV. Oturum / IV. Session

16.45 - 17.00 Ara / Coffee Break

17.00 - 18.15 V. Oturum / V. Session

19.00 - 20.30 Akşam Yemeği / Dinner

SEMPOZYUM PROGRAMI / SYMPOSIUM PROGRAM

21 MAYIS 2016

09.00 - 10.15 VI. Oturum / VI. Session

10.15 - 10.30 Ara / Coffee Break

10.30 - 12.30 Kapanış Paneli / Closing Panel

12.30 - 14.00 Öğle Yemeği / Lunch

14.00 - 19.00 Gezi - Saraybosna – Umut (Savaş) Tüneli – Vrelo Bosna – Başcarsı / Trip – Sarajevo - Umut
(Savaş) Tüneli – Vrelo Bosna – Başcarsı

19.00 - 20.30 Akşam Yemeği / Dinner

22 MAYIS 2016

09.00 - 23.00 Gezi - Saraybosna – Konjic – Poçitelj – Blagaj – Mostar – Saraybosna / Trip - Sarajevo – Konjic –
Poçitelj – Blagaj – Mostar – Sarajevo

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

TÜRKİYE İMAM HATİPLİLER VAKFI YAYINLARI

Yayın No: 9

Kongre / Sempozyum / Toplantı: 2

DİNİ ARAŞTIRMALAR VE KÜRESEL BARIŞ

ISBN : 978-605-86221-9-7 (Takım)

ISBN : 978-605-67126-0-9 (1. cilt)

ISBN : 978-605-67126-1-6 (2. cilt)

Editörler:

Prof. Dr. Muhiddin Okumuşlar

Sayfa düzeni/kapak:

Kapak: Yasin Tan / markalog

İç düzen: Esra Doğan

Baskı/cilt:

SEBAT OFSET MATBAACILIK

Fevzi Çakmak Mh. Hacı Bayram Cd. No: 57

Tel: +90 332 342 0153 Karatay-KONYA

sebat@sebat.com

KT.B.S.No: 16198 - Basım Tarihi: ARALIK 2016

**II. ULUSLARARASI DİNİ
ARAŞTIRMALAR VE
KÜRESEL BARIŞ SEMPOZYUMU**

*“SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ
BARIŞIN TESİSİNDEKİ ROLÜ”*

Cilt I

19 - 20 - 21 MAYIS 2016
HOLLYWOOD HOTEL - SARAJEVO

İÇİNDEKİLER

- I. CİLT -

SUNUŞ	8
AÇILIŞ PANELİ	17
BARIŞIN TESİSİNDE STK'LARIN ROLÜ	17
Halit BEKİROĞLU	
BARIŞIN TESİSİNDE TEMEL GÜÇ GÜÇLÜ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	20
Doç. Dr. Sare AYDIN YILMAZ	
RELİGİON AND THE COMMONS	24
David J. GOA	
KÜRESEL ALGININ BELİRLEYİCİ GÜCÜ OLARAK KÜRESEL POPÜLER KÜLTÜR, MEDYA VE İSLAM	29
Prof. Dr. Mustafa ARSLAN	
ARAPÇA-FARŞÇA-TÜRKÇE OLARAK HAZIRLANAN ÜÇ DİLLİ SÖZLÜKLERİN TÜRK MÜSLÜMANLAR İÇİN ÖNEMİ: TERCEME-İ KÂNÛNU'L-EDEB ÖRNEĞİ	39
Prof. Dr. Ahmet YILMAZ	
ÇOK KÜLTÜRLÜ BİR DİL OLARAK OSMANLI TÜRKÇESİ VE ÖĞRETİMİ.....	51
Doç. Dr. Hikmet ATİK	
KÜRESEL BARIŞIN İMKANINI TÜKETİMİN YERELLİĞİNDE ARAMAK	59
Arş. Gör. Sümeyye AYDIN	
DİN MÜTEHASSSINDAN DİN ÂLİMİNE: İLAHIYATLAR KİMİ NİÇİN EĞİTİYOR?	73
Yrd. Doç. Dr. Bayramali NAZIROĞLU	
KÜRESEL BARIŞA KATKI BAĞLAMINDA DİN OKURYAZARLIĞI	95
Yrd. Doç. Dr. Sümeyra BİLECİK	
DİN GÖREVLİSİ YETİŞTİREN BİR KURUM OLARAK İLAHIYAT FAKÜLTELERİNDEKİ LİSANS EĞİTİMİNDE KULLANILAN BİLGİLER VE YÖNTEMLERE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA*	111
Arş. Gör. Ahmet YİĞİT	
İNKÂRDAN DİYALOGA BİR PARADIGMANIN DEĞİŞİMİ: YENİ TÜRKİYE'NİN ALEVİLİK POLİTİKALARI	130
Doç. Dr. İbrahim TURAN	
İSLAM NASIL VE NEDEN DÜŞMAN HALİNE GETİRİLDİ: İSLAMOFOBİYE JEAN BAUDRILLARD PERSPEKTİFİNDEN BİR BAKIŞ.....	148
Doç. Dr. Ramazan ADİBELLİ	

ERDEMLİ VE DENGELİ BİREYLERDEN OLUŞAN MÜSLÜMAN BİR TOPLUMUN
TEŞEKKÜLÜNDE ADAB HADİSLERİ LİTERATÜRÜ VE ÖNEMİ-İMAM BEYHAKÎ'NİN

KITÂBU'L-ÂDÂB'I ÖRNEĞİ.....	163
Öğr. Gör. Yusuf Sami SAMANCI	
ÇAĞDAŞ MESELELERE FIKİH PERSPEKTİFİNDEN ÇÖZÜMLER SUNMA.....	179
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Selim ASLAN	
MALAYSIAN EXPERIENCES IN ISLAM AND INTRA-RELIGIOUS EXPRESSION.....	195
Mohd Azizuddin Mohd Sani, PhD	
HZ. MEVLÂNA'DA BİRLİKTE YAŞAMA KÜLTÜRÜNÜN KODLARI.....	211
Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ	
BİRLİKTE YAŞAMA KÜLTÜRÜ ÇERÇEVESİNDE.....	217
İNSANIN KENDİ VE ÖTEKİYLE İLİŞKİSİNE DAİR FELSEFENİN ROLÜ.....	217
Yrd.Doç.Dr.Ömer Faruk ERDEM	
EVRENSEL AHLÂKIN ONTOLOJİSİ: 'ÖTEKİ'DE İÇERİMLENMİŞ 'BEN'.....	237
Arş. Gör. Nurgül BULUT	
FARKLI DİN MENSUPLARININ BARIŞ İÇİNDE YAŞAMA TEZAHÜRLERİ: 18. YÜZYIL KONYA ÖRNEĞİ.....	251
Prof. Dr. Hayri ERTEN	
MAHALLE: BİRLİKTE YAŞAMANIN TECRÜBE ALANI.....	259
Prof. Dr. Köksal ALVER	
ANADOLU'DA BIRLIKTE YAŞAMA KÜLTÜRÜ: AHÎLİK.....	265
Yrd. Doç. Dr. Ali HATALMIŞ	
AVUSTURYA'DAKİ LİSELERDE İSLÂM DİN DERSİ VE BARIŞ (10-15 YAŞ GRUBU).....	283
M. Erkan ERDEMİR, MA	
AVUSTURYA DEVLET VE ÖZEL İSLAM LİSELERİNDE İSLAM DERSLERİNDE BARIŞ EĞİTİMİ.....	299
Mag. Tunahan DÜR	
BARIŞ KÜLTÜRÜNÜN KAZANDIRILMASINDA.....	311
İNSAN MERKEZLİ DİN EĞİTİMİ.....	311
Şeyma ÇİÇEK	
BARIŞ KÜLTÜRÜNE İLİŞKİN TEMEL DEĞERLERİN KAZANDIRILMASINDA OKUL-AİLE İŞBİRLİĞİ.....	321
Öğr. Gör. Halil ERHUN	
NEOHANEFİZAM U EVROPSKOJ UNİJİ.....	337
Dr. Džemaludin LATIĆ	
ISLAMSKO NASLIJEĐE U PROMOVIRANJU GLOBALNOG MIRA.....	343
Prof. Dr. Almir FATIĆ	
TÜRKİYE'DE İMAM HATİPLİ OLMAK.....	355
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali AYDEMİR	
TÜRKİYE'DE YAPILAN BARIŞ KONULU DİNİ ARAŞTIRMALAR: BİR İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI.....	367

Arş.Gör. İrfan ERDOĞAN Uzman Saadet İDER TÜRKİYE'DE LİSE DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS PROGRAMLARINDA BARIŞ EĞİTİMİ.....	387
Yrd. Doç. Dr. H. Yusuf ACUNER Arş. Gör. Musa TÜRKAN TÜRKİYE'DE SEÇMELİ DİN DERSLERİ PROGRAMLARINDA BARIŞ EĞİTİMİ	397
Arş. Gör. Müslüme ÖREKLİ TÜRKİYE'DE İLK VE ORTAÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS PROGRAMLARINDA BARIŞ EĞİTİMİ.....	417
Rahim ÇİMEN DİNİN EDEBİYATA ETKİSİ BAĞLAMINDA OSMANLI DÖNEMİ BEDİİYYAT ÇALIŞMALARI -AİŞE EL-BAUNİYYE ÖRNEĞİ-	431
Doç. Dr. Muhammet Vehbi DERELİ ARAP ŞİİRİNDE "DÂRÜSSELAM" (BARIŞ YURDU) TASAVVURU.....	459
Yrd. Doç. Dr. Mücahit Küçükşarı CÂHİLİYE DÖNEMİNDE BARIŞSEVER BİR ARAP ŞAIRİ: ZUHEYR B. EBÎ SULMÂ.....	471
Okutman Dr. Feyzettin EKŞİ HİKMET MERKEZLİ İSLÂM ANLAYIŞININ KÜRESEL BARIŞA KATKISI.....	483
Yrd. Doç. Dr. Osman ORAL MÜSLÜMANLARARASI KARDEŞLİĞİN KÜRESEL BARIŞIN İNŞASINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ	501
Doç. Dr. Sabri YILMAZ ENSAR MUHACİR KARDEŞLİĞİNDEN YERLİ SIĞINMACI DİKOTOMİSİNE TOPLUMSAL BARIŞ VE SURİYELİLER GERÇEĞİ	515
Doç. Dr. Ahmet KOYUNCU SURİYELİ SIĞINMACI KADINLARDA SOSYAL DIŞLANMA ALGISI	537
Yrd. Doç. Dr. Kübra KÜÇÜKŞEN	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

TÜRKİYE İMAM HATİPLİLER VAKFI YAYINLARI

Yayın No: 9

Kongre / Sempozyum / Toplantı: 2

DİNİ ARAŞTIRMALAR VE KÜRESEL BARIŞ

ISBN : 978-605-86221-9-7 (Takım)

ISBN : 978-605-67126-0-9 (1. cilt)

ISBN : 978-605-67126-1-6 (2. cilt)

Editörler:

Prof. Dr. Muhiddin Okumuşlar

Sayfa düzeni/kapak:

Kapak: Yasin Tan / markalog

İç düzen: Esra Doğan

Baskı/cilt:

SEBAT OFSET MATBAACILIK

Fevzi Çakmak Mh. Hacı Bayram Cd. No: 57

Tel: +90 332 342 0153 Karatay-KONYA

sebat@sebat.com

KTB.S.No: 16198 - Basım Tarihi: ARALIK 2016

**II. ULUSLARARASI DİNİ
ARAŞTIRMALAR VE
KÜRESEL BARIŞ SEMPOZYUMU**

*“SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ
BARIŞIN TESİSİNDEKİ ROLÜ”*

Cilt II

19 - 20 - 21 MAYIS 2016
HOLLYWOOD HOTEL - SARAJEVO

İÇİNDEKİLER

- II. CİLT -

KUŞATICI İSLAM ANLAYIŞININ İMKANINA SİSTEMİK BİR YAKLAŞIM.....	9
Prof. Dr. Ramazan UÇAR	
Arş. Gör. Betül CAN	
BARİŞ DİNİN NERESİNDE? DİN İNSANIN NERESİNDE?.....	25
Prof. Dr. Faruk KARACA	
İSLAM, KARDEŞLİK VE BARİŞ	33
Doç. Dr. Hamdi GÜNDOĞAR	
ŞERİ NASSLARIN YORUMLANMASINDA KONJONKTÜRÜN ETKİSİ: MÜRTEDİN ÖLDÜRÜLMESİ VE KADININ ŞAHİTLİĞİ ÖRNEKLERİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME..	43
Prof. Dr. Sahip BEROJE	
İSLÂM'IN POLİTİK YORUMUNUN KUR'ÂNÎ TEMELLERİ (TESPİT VE DEĞERLENDİRME).....	61
Doç. Dr. Harun ÖGMÜŞ	
BARİŞ ANLAMINI DA TAŞIYAN SELAM VE İSLÂM KELİMELERİNİN KUR'AN-I KERİM'DEKİ KULLANIMLARI.....	79
Doç. Dr. Sedat ŞENSOY	
AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NİN "İNSANLARIN DIŞLANMAMASI GEREKEN DURUMLAR- AYRIMCILIK YASAĞI"NI DÜZENLEYEN 14. MADDESİ HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME.....	87
Yrd. Doç. Dr. Abdullah ACAR	
DEĞERLER BAĞLAMINDA İNSAN HAK VE HÜRRİYETLERİ	107
Yrd. Doç. Dr. Kemal GÖZ	
SELEFİLİK VE ŞİİLİK ARASINDA KALAN İSLAM DÜŞÜNCESİ.....	123
Prof. Dr. Sıddık KORKMAZ	
SÜNNİ KELAM SİSTEMİNİN SELEFİLİK KARŞISINDAKİ DİRENME KAPASİTESİ...139	
Yrd. Doç. Dr. Faruk SANCAR	
GAZÂLİ VE PRAGMATİK İMAN ANLAYIŞI.....	155
Arş. Gör. Abdulkadir TANIŞ	
DİNİ DÜŞÜNCENİN ESTETİK BOYUTU VE ŞİDDET PROBLEMİ	169
Prof. Dr. Latif TOKAT	
İSLAM SANATINDA ESTETİK VE ETİK İLİŞKİSİ.....	183
Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM	
OSMANLI CAMİ MİMARİSİNDE İÇ MEKAN KALEM İŞİ TEZİYİNATI.....	191
Yrd. Doç. Dr. Ali Fuat BAYSAL	
KİMLİK OLUŞUMUNDA DİNİN ROLÜ	197

Yrd. Doç. Dr. Feim GASHİ MODERNİTE, KİMLİK SORUNU VE BİRLİKTE YAŞAMA İMKÂNI	211
Yrd. Doç. Dr. Ferhat TEKİN ALİYA İZZETBEGOVİÇ'İN AHLAK FELSEFESİNDE BÜYÜK İNSAN MESELESİ.....	221
Doç. Dr. Mahmut Hakkı AKIN DİNİN TÖRENSELLEŞMESİ, KUTLU DOĞUM VE NOSTALJİ	231
Doç. Dr. Mehmet BİREKUL MAZI, HAL VE İSTIKBAL SÜREKLİLİĞİNDE MEHMET ÂKIF ERSOY'U TORUNU İÇİN YAZDIĞI ŞİİRDEN ANLAMAK.....	239
Yrd. Doç. Dr. Murat AK BARIŞ KARŞITI BİR OLGU OLARAK ŞİDDETİN DEĞERLERLE İLİŞKİSİ	251
Yrd. Doç. Dr. Adem GÜNEŞ BARIŞ VE ÇATIŞMA EĞİTİMİNDE DUYGUSAL ZEKÂNIN ÖNEMİ	265
Şengül YİĞİT ŞİDDETE KARŞI TAVİR ÖĞRETİMİNDE İSLAMI YÖNTEM: HABIL KABIL ÖRNEĞİ	277
Fatma Betül FELHAN HOCA AHMED YESEVÎ'NİN HİKMETLERİ BAĞLAMINDA ZAHİR-BATIN FIKHI, ŞERİAT-TARİKAT BÜTÜNLÜĞÜ	289
Yrd. Doç. Dr. İsmail BİLGİLİ BİR TASAVVUF KLASİĞİ OLARAK MESNEVÎ VE BOSNALI ŞÂRİHLERİ: SÛDÎ BOSNEVÎ,	307
Yrd. Doç. Dr. Ali ÇOBAN ÜSKÜPLÜ ATAULLAH EFENDİ, MEDDAH MEDRESESİ VE TALEBELERİ	323
Ataullah RAMADAN İSLAM DİN EĞİTİMİNİN HEDEFLERİ AÇISINDAN "ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK" VE "ÇOKKÜLTÜRCÜLÜK"	343
Prof. Dr. Nurullah ALTAŞ BİRLİKTE YAŞAMA KÜLTÜRÜ AÇISINDAN DEMOKRATİK VATANDAŞLIK VE DİN EĞİTİMİ	353
Doç. Dr. Macid YILMAZ TÜRKİYE'DE DİN EĞİTİMİ VE DİNİ ÇOĞULCULUK: BİRLİKTE Mİ, BERABER Mİ?.	367
Doç. Dr. Eyup ŞİMŞEK OSMANLI DÖNEMİ KIRAAT EĞİTİMİ -XVIII. YY. ÂLİMLERİNDEN YUSUF EFENDİZÂDE ÖRNEĞİ-	381
Yrd. Doç. Dr. Ali ÖGE KUR'ÂN'IN ANLAŞILMASINDA NÜZÛL DÖNEMİ ŞARTLARINI BİLMENİN ÖNEMİ	393
Yrd. Doç. Dr. Ferihan ÖZMEN RUSÇA KUR'AN ÇEVİRİLERİNİN TANITIMI VE ÇEVİRİBİLİM AÇISINDAN İNCELENMESİ - I.....	409
Yrd. Doç. Dr. Mürsel ETHEM ENDÜLÜS'TE BİR ARADA YAŞAMA TECRÜBESİ: CONVIVIA YA DA PAX ISLAMICA	427

Prof. Dr. Mustafa DEMİRCİ	
MÜSLÜMANLARLA GAYRİMÜSLİMLERİN BİRLİKTE YAŞAMA TECRÜBESİ VE BU KONUDAKİ ŞARTLARININ ZEDELENMESİ ÖRNEĞİ: 1126'DA ENDÜLÜS'TEN MAĞRİB'E TEHCİR MESELESİ	439
Doç. Dr. Adnan ADIGÜZEL	
BALKANLAR'DA DİN VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ.....	457
Prof. Dr. Fikret KARAMAN	
XIX. CENTURIES THE POLITICS OF LIVING TOGETHER AND PEACE IMPLEMENTED BY OTTOMAN IN JERUSELAM WITH THE RIVALITIES OF CHURCH.	477
Yrd. Doç. Dr. Ahmet TÜRKAN	
HZ. PEYGAMBER'İN SAVAŞ HUKUKUNA DAİR TAVSİYELERİ SONRAKİ DÖNEMLERDE YERİNE GETİRİLDİ Mİ?.....	503
Yrd. Doç. Dr. Ali DADAN	
MECİD MECİDİ FİLMLERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ.....	509
Zeynep KÜÇÜKTENEKECİ	
THE ROLE OF NON-GOVERNMENTAL ORGANISATIONS ON THE ESTABLISHMENT OF PEACE.....	527
Prof. Abdin CHANDE	
Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Ahlaki Yargı Düzeylerinin İncelenmesi: İnönü Üniversitesi Örneği	530
Veysel K. ALTUN	
İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Gözüyle Değer Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar-Nitel Bir Araştırma-	546
Yrd. Doç. Dr. Muhammed Esat ALTINTAŞ	
SONUÇ BİLDİRİSİ	581
CONCLUSIONS of the SYMPOSIUM	583

DEĞERLER BAĞLAMINDA İNSAN HAK VE HÜRRİYETLERİ

Yrd. Doç. Dr. Kemal GÖZ

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İslâm Felsefesi Anabilim Dalı

kemalgoz@gmail.com

Abstract

Human Rights And Freedoms İn The Context Of Value

The value concept, is a phenomenon that is mentioned, together with the history of mankind. Values are the building blocks in the society. Human Rights and Freedoms is one of the most important values for the humanity today as it was yesterday. Although in the early twenty-first century it is true that humanity has not have the right to these values.

One of the most important value human rights and freedoms, in the present, still is not loss something of his importance. This can be reached with all its elements in the human agenda. These values are often discussed in the basic international documents and the acceptance of the human community has been honored many contracts and put into practice. At this point the values forms the materialism works and moral philosophers in the field of international documents.

Conventions and their adoption of course is so important. But more important than the existence of agreements and treaties they to have moral values of the members of the community to be implemented, it is very important with regards to application too. This subject will facilitate a better understanding while the present and evaluate matters in headlines.

The human tragedy what happened in the final of twentieth century in the Bosnia, Palestine, Iraq and Syria, documents in the western world in a very sophisticated manner in the area of fundamental rights and freedoms place in terms of values we seen that not is realized in the layers of society.

Humanity delivering these values to the new generations will be able to live together.

Keywords: Values, Human Rights, Freedom, International Documents.

Giriş

Günümüz insanlığının hâlâ ulaşabilmek için çaba sarf ettiği değerler arasında insan hakları en önemli yeri işgal etmektedir. Yirmi birinci yüzyılın başlarında olunmasına rağmen insanlığın bu konuyu halledememiş olduğunu söylemek çok sert olmasa gerektir.

Günümüz değerlerinin en önemlilerinin başında gelen İnsan Hak ve

hürriyetleri hâlâ öneminden bir şeyler kaybetmediği, konunun bütün unsurlarıyla insanlığın gündeminde olduğundan da anlaşılabilir. İleri teknoloji ve gelişmelere sahip olmakla kendine üstün payeler yakıştıran milletler toplulukları, temel hak ve hürriyetler ihlallerini görmezlikten gelmekte ve bundan insani değerler adına sıkıntı da duymamaktadırlar.

Bu çalışmamızda, toplumları ayakta tutan değerlerin önemini vurgularken bu değerlerin yeni nesillere ulaştırılmasının önemini de belirtmek istedik. Bu bağlamda şunu da biliyoruz ki, insanlık tarihinin değerler arka planı çok güçlü verilere sahiptir. Bu değerler ilkçağ filozoflarından Sokrates başta olmak üzere günümüz düşünürlerine kadar gerekli ilgiyi görmüş ve mutluluğun kaynağı olarak ifade edilmiştir. İnsanlar bu değerleri içselleştirerek ve yeni nesillere ulaştırarak bir arada yaşamayı gerçekleştirebilecektir.

Bu değerler temel uluslararası belgelerde de sıklıkla ele alınmış ve birçok sözleşme insanlık camiasının kabulüne mazhar olmuş ve uygulamaya konulmuştur. Sözleşmeler ve onların kabulü elbette önemlidir. Ancak sözleşmeleri ve antlaşmaları hayata geçirecek olan toplumların üyelerinin sahip oldukları ahlaki değerlerin varlığının daha önemli olduğu gerçeği, uygulama açısından fevkalade kıymetlidir. Bu önem dolayısıyla ki, değerlerin toplumu oluşturan bireyler tarafından içselleştirilmesi çalışmalarının elde edilecek sonuçları, toplumları şekillendirecektir. Değerleri ve insan hak ve hürriyetlerini ana başlıklar halinde sunmak ve değerlendirmek konunun daha iyi anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

1. Değer Kavramı ve Sınıflandırılması

Değer/erdem, düşünce tarihinde, değişik disiplinler tarafından farklı anlamlar yüklenen bir kavramdır. Felsefi bir kavram olarak felsefe sözlüklerinde geniş bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Ahmet Cevizci bu kavramı şu şekilde açıklamaktadır:

- Değer bir ölçüt olarak, olanla olması gereken ayrımını içerir ve her zaman olumlu ya da olumsuz bir şey olarak görünür.
- Değer teorik bir tavır ve yönelimden daha çok pratik bir tavır ve yönelimi ifade etmektedir. Bireyin kendi kişisel amacı ve davranışlarıyla olan ilişkisini ifade etmek üzere nesneye sonradan eklenen özelliktir.
- Haz ve acı gibi hazcı değerlerden, güzel ve çirkin gibi estetik değerlerden, iyi ve kötü gibi ahlâkî değerlerden, faydalı ve faydasız gibi faydacı değerlerden, sevap ve günah gibi dînî değerlerden ve sonuç olarak da doğru ve yanlış gibi mantıksal değerlerden bahsedilebilir. (Cevizci, 2010, s. 399-400)
- Bir başka ifade ile değer, arzu edilen, arzu edilebilen şey ve olaylarla ilgili olarak insanın ortaya koyduğu bir tavrıdır.

Bu anlamıyla değerler kabul edilebilir, tekrar edilebilir olmanın yanı sıra zaman ve mekân üstü kaynağa dayanmalıdır. Bu dayanak onun yaygın ve devamlı olmasını sağlayacak olan önemli bir unsurdur. (Bolay, 2013, s. 76)

Değer kavramı, olgular ve nesnelere hakkında ihtiyaç ve ideallere göre verilen yargıları ifade etmek, neyin iyi neyin kötü olduğunu açıklıkla belirleme ifadesi olarak da ifade edilmektedir.

Değerler, toplumları ayakta tutan en önemli unsurların başında gelmektedir. Bireyin ve toplumun mutluluğunu sağlamada önemli etkiye sahip oldukları için, toplumu oluşturan bireylerin kabul gören değerlerle mücehhez olmaları önemlidir.

Felsefede değerden bahsedilince, axiologie olarak da isimlendirilen felsefenin değerler alanı olarak belirtilen değerler felsefesi alanı karşımıza çıkmaktadır. Değerler felsefesi yapan filozoflar farklı görüşlere sahiptirler. Aralarında pratik tecrübeleri esas alanlar olduğu gibi teorik yönünü ele alanlar da mevcuttur. (Ülken, Bilgi ve Değer, 2001, s. 185-186)

Değerlerin her birinde farklı alanlar görülmektedir. Bu alanlar değerlerin anlaşılmasına yardımcı olarak durumlarının açıklığa kavuşmasını temin etmektedir.

- Aşkın ve kendi başına obje alanı ki, ihtiyacın yöneldiği, bulunmayan, kendisinden yoksun olduğun, belirlenmemiş şeyden ibarettir.
- Bulunmayan objeyi zaman içinde gerçekleştiren bütün şuur verileri, arzular, burada değer muhtevasını teşkil ederler.
- Ben, yani objeye yönelen subjektif güç alanıdır. (Ülken, Bilgi ve Değer, 2001, s. 211)
- İnsanın değer ölçüsünün faziletler/erdemlerin kanunu olduğunu belirten İzzetbegoviç, insanın zaman zaman sadece fazilet/erdem kanunlarına göre davrandığını belirterek bu davranışların temelini din olduğunu değerlendirir. Ahlak uygun davranışların/erdemlerin vazife oluşu yönüyle kıymetli olduğunu belirtir. (İzzetbegoviç, 2004, s. 170-173)

Bu değerlendirmeler ışığında değerlerin dört kategoride ele alındıklarını görmekteyiz:

- Hoş olan değerler, sevinç ve üzüntü halleriyle, duyulara aittirler.
- Hayatî değerler, insan hayatının çeşitli evreleriyle ilgili olan değerlerdir. Bunların içerisine hastalık, sağlık, yaşlılık, gençlik, ölüm ve diğer insanlık evrelerini koyabiliriz.
- Manevî değerler, yukarıda zikredilen değerlerden farklı ve üstün olan değerlerdir. İnsanlıkla ilgili sosyal ve toplumsal değerleri de burada zikretmek mümkündür.

- Kutsal değerler, değerler merdiveninin en üst basamağını oluşturmaktadır. Diğer değerlerin tamamı kutsal değerlerine göre sembol ödevini görür. Bu değerın doğurduğu ruhî haller itikat, inanç, ibadet ve huşu olarak karşımıza çıkmaktadır. (Ülken, Ahlâk, 2002, s. 99)

2. Değerlerin Tarihi Seyri

İnsanlık tarihi boyunca ortaya çıkan gerçek o kadar açık ve net olarak ortadadır ki, değerler sistemi her topluma has olarak varlığını sürdürmekle beraber insanlığın ortak edinimleri olarak da mevcudiyetini sürdürmektedir. İnsanlar yaşadıkları toplumun değerler sistemine göre hayatlarını devam ettirdiklerinden, değerlerin davranışları şekillendirdiğini söyleyebiliriz. İnsanlık tarihi boyunca, doğru veya yanlış davranışların değerlendirildiği değerler sistemlerinin varlıklarını her dönemde görmek mümkündür. Bu konuda insanlık tarihi birikimlerinin arka planının oldukça zengin olduğunu söylemek mümkündür. İlk çağ filozoflarından itibaren günümüz düşünürlerinin değerlendirmelerine kadar bu zengin arka planı görmek mümkündür.

Düşünce tarihinde değer kavramının tarihi serüveninin, ilk insanın varlığıyla başladığını söylemek mümkündür. Sokrates'ten itibaren filozofların değer problemini, "iyi", "kötü", "doğru", "fazilet", "hakikat" ve "geçerlik" gibi değişik konu başlıkları altında ele aldıkları görülmektedir. (Kılıç, 1996, s. 359) Değerler felsefesinin Sokrates'le beraber ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Onun döneminde felsefesinin temelini insan ve insanın ilgi alanları oluşturmuştur. (Ülken, Bilgi ve Değer, 2001, s. 186)

Sokrates'tan sonra, öğrencisi Platon, nefsin düşünce, arzu ve öfke gücünün etkisiyle dört ana erdem grubundan bahsetmektedir. Bunlar, hikmet, iffet, yiğitlik ve adalet erdemleridir. (Platon, 1975, s. 117-120) Platon, devlet adlı eserinde geniş bir şekilde, bu belirtilen erdemlerle şekillenen birey ve toplumların mutluluğu yakalayabileceklerini belirtir.

Nikomakos'a Etik'te Aristo, insan için "iyi"nin ne olduğunu soruşturur. İnsan için iyi olanın şehir için de iyi olacağını düşünerek bu konuya yoğunlaşır. Bunun sonucunda da siyasal etik değerlendirmeleri ortaya çıkar. Etik değerlendirmenin bu yönü toplumsal ve siyasi etik değerlendirmelerini ortaya çıkarmıştır. O'na göre her bilgi her tercih bir iyiyi arzulamaktadır. Bu kısaca mutluluktur. Siyasetin de arzuladığı şey budur. İyi yaşamak ve iyi durumda olmak olarak ta açıklanabilen mutluluk, sıradan insanlara ve bilge kişilere göre değişiklikler göstermektedir. (Aristoteles, 2009, s. 11-14)

Aristoteles, bireyin ve toplumun mutluluğunu erdemlere uygun davranışlarla ilişkilendirmektedir. Nefsin sahip olduğu düşünce ve karakter erdemi ortaya çıkmaktadır. Nefsin en önemli erdemi olan düşünce erdeminin eğitimle kazanıldığını belirten Aristoteles karakter erdeminin ahlâkî ve alışkanlıklarla kazanılsa da, doğuştan getirilen bir özelliğe sahip olduğunu savunur. (Aristoteles, 2009, s. 29-31) Aristoteles'in bu bakış açısı, "orta yol"

kavramı çerçevesinde değerlendirilmektedir. (Mutluel, 2012, s. 251)

Batı düşüncesinde bu şekilde ortaya konan değerler İslâm filozofları tarafından da değerlendirilmiş ve İslâm ahlâk sistemi içerisinde yorumlanarak üzerinde birçok eserler verilmiştir. İslâm Ahlâk Felsefesi'nin içeriğini, Ahlâk felsefesinin problemlerini, İslâm düşünce sisteminin aklî ve naklî birikimleriyle bakan ve bu problemlere bu veriler çerçevesinde çözümler üreten bir değerler sistemi ve hayat felsefesi oluşturmaktadır. Ahlâk kavramı da insanın psikolojik ve fizyolojik yapısını nitelediği için yaratmak ve yaratılış ile ilgili bir kavramdır. Allah bütün varlıkları yaratandır ve varlıklar da onun yaratıklarıdır. Bir diğer ifade ile ahlâk insanın doğasını ve yaratılışını ortaya koyan bir kavramdır. İnsanın ortaya konan bu doğasını şekillendiren ise Allah'tır. İnsanın ahlaklılığı ise, onun doğasıyla ve yaratılışıyla uyumlu olması demektir. İslâm Ahlâk felsefesi, bu anlamda insanın doğal ve özsel çizgileriyle değerlendirildiği bir sistemle değerleri incelemektedir. (Saruhan, 2012, s. 330-331)

İslâm ahlâk felsefesi, insanın bireysel ve toplumsal hayatını, toplumun diğer bireyleriyle olan ilişkilerini, diğer kültürlerden olanlarla kültürlerarası etkileşimini ve diğer bütün canlı cansız çevresiyle olan ilişkilerini düzenleyen ameli hikmet olarak da isimlendirilen bir ahlâk sistemini ortaya koymaktadır. (Kınalîzâde, Tarihsiz, s. 28-29) Bireyler bu düşünce sistemine göre kendisinin davranışlarını şekillendirecekler ve bu şekilde yetişen bireylerin oluşturduğu toplumlar da temel hak ve hürriyetler konusunda büyük problemler yaşamayacaklardır.

Değerler, düşünce tarihinde görüşlerini ortaya koyan filozoflar tarafından hikmet, adalet, cesaret ve iffet olarak dört ana grupta ele alınmaktadır. Nefsin düşünme, öfke ve şehvet güçleri adalet erdemine tabi olduğunda düşünme gücünün hikmet erdemine dönüştüğü görülmektedir. Nefsin öfke gücü, adalete tabi olduğunda cesaret ortaya çıkmakta, şehvet gücü de iffet erdemine dönüşmektedir. Nefsin güçlerinin adaletle yönetilmemesi ahlâkî değerler açısından çok olumsuz sonuçlar ortaya koymaktadır.

Bu dört ana başlık altında ele alınan değerler konusunu İslâm filozoflarının değerlendirmelerinde de görmek mümkündür. "İnsanın gücü ölçüsünde nesnelere mahiyet ve hakikatini bilmesi" olarak ifade edilen hikmetin tarifi, felsefe ile örtüşmektedir. İslâm filozoflarının felsefeyi tarifleri de bu örtüşmeyi desteklemektedir. İlk İslâm filozofu olarak da bilinen Kindî'ye göre felsefenin tanımı şöyledir: " Felsefe, insanın kapasitesi ölçüsünde ebedî küllî şeylerin hakikatlerinin, mahiyetlerinin ve sebeplerinin bilgisidir." (Kindî, 1994, s. 75.)

Cesaret, yiğitlik ve kahramanlık gibi anlamlara gelen şecaat nefsin öfke duygusunun akla itaat etmesiyle kazandığı bir erdemdir. Bu anlamda gözü karalıkla korkaklık arasında orta yol olarak kabul edilebilecek olan ideal bir erdem olarak görülür. (Çağrı, Şecaat, 2010, s. 402)

İffet, sözlükte helal ve güzel olmayan söz ve davranışlardan uzak olmak

anlamlarına gelmektedir. (Mu'cemu'l-Vasît, 2004, s. 611) Ahlâk felsefesi kavramı olarak değerlendirildiğinde, insandaki arzu ve istek gücünün ölçülülükle aklın kontrolüne sokularak elde edilen bir erdem olduğu görülmektedir. Yeme içme ve cinsi arzulara ölçülü davranmak bu erdemün göstergesi olduğu belirtilir. Bu yönüyle iffet, bireyin şehevî arzulara aşırı derecede düşkün olmaktan uzaklaşmak ile bu arzulardan tamamen yoksun olmak arasındaki orta yolu bulabilmeyi ortaya koyan bir erdem olarak değerlendirilmektedir (Çağrı, İffet, 2000, s. 506).

Adalet, bireysel ve toplumsal hayatta dirlik ve düzeni, hakkaniyet ve eşitlik ilkelerine uygun yaşamayı sağlayan bir değerdir. Davranış ve kararlarda hakka göre hüküm vermek, eşit olmak ve eşit davranmak anlamına da gelmekte ve insanlık tarihinde önemini her zaman korumaktadır (Çağrı, Adalet, 1988, s. 341).

Ahlâkî değerlerin açıklamalarından sonra bu çerçevede ele alacağımız insan hak ve hürriyetleri konusunu değerlendirmek konunun anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Ahlâkî değerler, birey ve toplumun yaşam tarzı olduğu oranda uygulama alanı bulabilmektedirler.

3. İnsan Hak Ve Hürriyetleri

İnsan Hakları kavramı, ferdin insan olarak yaratılmış olmaktan doğan esas haklarını ifade etmektedir. İnsan Hakları, din, dil, ırk, cinsiyet, milliyet, sosyal statü ve renk farklılıklarına bakılmaksızın insana insan olduğu için tanınan hakların genel adıdır. İnsan Hakları, siyaset felsefesi değerlendirmelerinde demokrasinin varlığını ve hukukun üstünlüğünü gerektirir.

Bugün dünyada hâkim olan "İnsan Hakları" kavramı adını batıda doğup gelişen tabii hukuk düşüncesinden almıştır. XVI. yüzyılda modern devletin ortaya çıkmasıyla birlikte yönetimi ellerinde bulunduranların istibdadına karşı felsefi olarak ferdin korunmasını amaçlayan bu anlayış, temel hak ve hürriyetleri düşünce planında savunan fikir adamlarına çok şey borçludur. Tabii haklar doktrinine göre insan, bazı temel haklarla birlikte dünyaya gelir. Bunlar, ferde bağlı devredilemez haklardır. İnsanların kendi aralarında eşit, özgür ve onurlu yaşama hakları, "İNSAN HAKLARI" olarak isimlendirilmektedir. Daha değişik bir ifadeyle; İnsan Hakları, insana insan gibi muamele etmektir de diyebiliriz.

İnsan Hakları konusu, insanla ilgili olduğu için hukukiliği ve sorumluluğu da beraberce değerlendirmeyi gerektirir. Hukuka uygun olmayan ve zamanında kullanılmayan yetkilerin sorumluluk doğurduğu da açıktır. Günümüz toplumlarının yazılı hukuk metinlerinde temel hak ve hürriyetlerin mükemmel ifadelerle yer aldığı görülebilir. Hatta şu da söylenebilir ki, temel hak ve hürriyet uygulamalarında çok iyi olan toplumların hukuk metinlerinden daha gelişmiş durumdadırlar.

Günümüz değerlerinin en önemlilerinin başında gelen İnsan Hak ve hür-

riyetleri hâlâ öneminden bir şeyler kaybetmediği, konunun bütün unsurlarıyla insanlığın gündeminde olduğundan da anlaşılabilir. İleri teknoloji ve gelişmelere sahip olmakla kendine üstün payeler yakıştıran milletler toplulukları, temel hak ve hürriyetler ihlallerini görmezlikten gelmekte ve bundan insani değerler adına sıkıntı da duymamaktadırlar. Bu değerler temel uluslararası belgelerde de sıklıkla ele alınmış ve birçok sözleşme insanlık camiasının kabulüne mazhar olmuş ve uygulamaya konulmuştur.

Esas olan temel hak ve hürriyetlerin metinlere konulması değil, onların özümsemesi, hayat tarzına dönüştürülerek uygulanması ve son olarak da yargı güvencesine alınmasıdır.

Toplum bilimlerinin değerlendirilmesine bakıldığında, insan haklarının gelişmesinin yavaş olduğunu Uluslararası belgeler statüsünde ki “İnsan hakları evrensel beyannamesi” ve “Avrupa İnsan hakları Sözleşmesi”ne gelinen süreçte görebiliriz. Bu belgeler fertlerin temel hak ve hürriyetlerini koruma adına birçok hukuki kuralları ihtiva etmektedir. Bu belgelerin bazılarının, imza koyan devletleri bağladığını da belirtmek gerekir. Günümüz insanlık değerlerinin en önemlilerinin başında gelen İnsan Hak ve hürriyetlerinin, temel uluslararası belgelerde ele alınışı fevkalade önemlidir.

İnsan hakları, insanın, insan olması münasebetiyle doğuştan sahip olduğu ve başkasına devredilemeyen temel hak ve hürriyetlerini ifade eden önemli bir kavram olarak günümüz insanının gündeminde ve onun hayatına değer katan bir kavramdır. Bu kişisel hak ve hürriyetler şu başlıklar altında sınıflandırılabilir:

3.1. Sivil Haklar ve Hürriyetler

Yirmi birinci yüz yılın ilk çeyreğini idrak ediyor olduğumuz günümüz de bile insan hak ve hürriyetlerinden önemle bahsedildiğini ve insanlığın önünde ciddi bir problem olarak durduğunu görmekteyiz. Bu zaman diliminde insanlığın şahit olduğu olaylar zinciri bu problemin önemini ve çözümlenmesi çalışmalarının ivediliğini daha çak hissettirmiştir. Değerlendirmeleri sonuç bölümüne bırakarak, temel hak ve hürriyetler konusunu ayrıntılarıyla ortaya koyalım.

Bu hak ve hürriyetler, yaşama hürriyeti, özel ve aile hayatının korunmasını, konut dokunulmazlığını ve haberleşme hürriyetiyle beraber şu hak ve hürriyetleri kapsamaktadır.

- **Yaşama hürriyeti,**
- **Özel hayatın ve aile hayatının korunması,**
- **Mülk edinme hürriyeti,**
- **Seyahat ve yerleşme hürriyeti,**
- **Din ve vicdan hürriyeti,**
- **Düşünce ve ifade hürriyeti.**

Bu hürriyetler, bireyin devlet otoritesi karşısında ve ikinci kişilere karşı hak ve hürriyetlerinin korunduğu özel bir alan garanti etmektedir. Bu haklar bireyin ve toplumun temelini oluşturan önemli değerler olarak günümüzde de varlığının kıymetini hissettirmektedir.

Semavi dinlerin öğretilerinde, ilahi vahyin rehberliğinde bu temel hak ve hürriyetlerin koruma altına alındığı müşahede edilmektedir. İnsanın yaşama hürriyeti ve diğer temel hak ve hürriyetler bu yönüyle varlığı süreklilik arz eden temel değerlerdir. Bu değerleri koruyabilmek için insanlık değişik zaman dilimlerinde koruyucu ve korumada zorlayıcı etkilere sahip beyan-nameler, sözleşmeler bildiriler kabul etmişler ve uygulamaya koymaya çalışmışlardır.

Temel hak ve hürriyetler konusundaki belgeler, uluslararası sözleşmeler, bölgesel sözleşmeler ve uluslararası sözleşmeler dışında kalan belgeler olarak farklı başlıklar altında değerlendirilir. Bu belgelerden bazıları, imzalayan ülkeleri hukuken bağlayıcı nitelikte olan antlaşma, sözleşme ve protokol olarak adlandırılır. Bazıları da Avrupa insan hakları sözleşmesi, Afrika halkları ve İnsan hakları Şartı ve İnsan Hakları Amerika Sözleşmesi gibi bölgesel olarak değerlendirilebilen belgelerdir. (Göz, 2006, s. 143)

Bu yazılı belgeler şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Magna Carta Libertatumu (Büyük Hürriyet Fermanı): 1215 tarihinde kabul edilmiştir. Bunun ardından, 1689 tarihi, İngilizlerin Temel Haklar Bildirgesiyle, bazı temel hak ve hürriyetlerini elde ettikleri bir tarihtir. Bu bildiriye göre Kral, parlamentonun onayı olmadan temel hak ve hürriyetleri kısıtlamayacaktır.
- Virginia İnsan Hakları Bildirisi ve Amerikan Bağımsızlık Bildirisi, 1776 yılında yayınlanmış ve yazılı belge haline getirilmiştir. Bu iki bildirinin insan haysiyetini koruma ve yaşama hakkını korumaya odaklandığı ve mülkiyet hakkının da korunması gereken değerlerden olduğunu vurgulandığı görülmektedir.
- 1791 yılında yayınlanan Amerikan anayasası: Bu anayasanın ilk on maddesinde temel hak ve yer verildiği görülmektedir.
- 1789 "Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi": İnsanların, evrensel, doğal ve devredilemez hak ve hürriyetlere sahip olduğunu belirten bir bildirgedir.
- "İnsan Hakları Evrensel Beyanname" :10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Temel hak ve hürriyetlerin evrenselleştiğinin de bir delili olarak görülür.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olarak bilinen "İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Söz-

leşme" 4 Kasım 1950'de üye ülkeler tarafından imzalanmıştır. Kıta Avrupa'sında yaptırım gücü olan bir sözleşmedir.

İnsanlık tarihi boyunca, ortaya konan ve uygulanması hususlarında birçok sıkıntıların yaşandığı açıkça görülen, yukarıda kısaca belirtilen belgelerin var olduğu görülür. Burada temel hak ve hürriyetleri kısaca değerlendirdikten sonra, değerlerin bu konuya etkilerini de belirtmek konuyu açıklıkla ortaya koyacaktır.

3.1.1. Yaşama Hürriyeti

Yaşama hürriyetinin en önemli hürriyetlerden olarak ilk başta zikredildiği görülür. Bu hürriyet insanların en önemli hürriyetlerinden ve başkasına devredilemez. Bu hürriyetin varlığı diğer hürriyetlerin varlığının delili olarak görülmektedir. Bu hürriyete sahip olmayan insanların, diğer hürriyetleri kullanıp kullanmamaları çok önemli olmayan bir gerçekliktir.

Hak ve hürriyetlerin en önemlisi ve kutsal olan hayatın korunması, bir vazifedir. Dil, din, ırk farkı gözetilmeksizin insan hayatının kutsal olduğu gerçekliği kabul gören bir değer olarak sürekli insanlık tarihinin gündeminde yer almaktadır. Yirmi birinci yüz yılın bile önemli problemi olarak varlığını hissettirdiği malumdur.

Temel hak ve hürriyetlerinin kazanımlarının hayata geçirilmesinde ve uygulama alanında etkinliğini sürdürmesinde de rol oynar. Temel hak ve hürriyetler konusuyla bağlantılı olarak toplumsal değerleri gözden geçirmek ve onları anlamaya çalışmak insan hakları konusuyla ilişkilerinin daha iyi anlaşılması açısından önemli olsa gerektir. İnsan haklarıyla da ilişkili olarak toplumsal değerlere toplu bir bakışı önemsemek mümkündür.

3.1.2. Özel hayatın ve aile hayatının korunması

Özel hayat, bireyin kendi kişisel hayatını düzenleme ve gerçekleştirme alanıdır. Aile hayatı ise bireyin aile içerisindeki

ilişkileri ve davranışlarını kapsamaktadır. Hem bireysel özel hayat, hem de aile hayatı başkalarının müdahale alanı dışında olan ve korunan bir alan olarak bireyin ve aile fertlerinin sorumluluğundadır. Haberleşme hürriyetini de bu başlık altında zikretmek mümkündür. Bu alan mahrem alan olarak da ifade edilmektedir. İnsanlar özel hayatlarının korunmasına önem atfetmektedirler.

3.1.3. Mülk edinme hürriyeti

Mal sahibi olmak, insanın yaratılıştan gelen bir özelliğidir. Bütün savaşların ve soykırımların sebebinin mal sahibi olma ve zenginleşme olduğunu söylemek mümkündür. Tarih bu hususta çok acı tecrübeleri bize hatırlatmaktadır.

Bu hürriyet de insanın var oluşundan bugüne önemini artırarak devam ettirmektedir. İnsanlar bu hürriyetlerinin korunmasını canları pahasına sürdürmüşlerdir. Her türlü meşru yoldan temin edilen menkul ve gayri-menkul mülkiyet haklarının korunması, İslâm başta olmak üzere peygamberler tarafından tebliğ edilen ilâhî dinlerin gayelerinden biri, yani “Malî Muhafaza” olarak açıklanmıştır. (Şafak, 1977, s. 325) Mal ve mülk edinmede meşru yollar değerlidir. İnsanlar, diğer insanlara zarar vermeden ve onları aldatmadan bu fiillerini gerçekleştirmek durumundadırlar.

3.1.4. Seyahat ve yerleşme hürriyeti

Seyahat ve yerleşme hürriyeti, toplumu oluşturan bireylerin, vatanın herhangi bir yerinde yerleşme ve mesken edinmenin yanında istediği bölgelerine istediği zaman dilimi içerisinde seyahat edebilme hürriyetini ifade etmektedir.

Seyahat hürriyeti konusunda da diğer hürriyetlerde de olduğu gibi uygulamada çok büyük sıkıntıların yaşandığı açık bir şekilde görülmektedir. Bu hürriyet de diğer hürriyetlerde olduğu gibi kamu menfaati söz konusu olduğunda merkezi yönetim tarafından sınırlandırılabilir. Bazen sınırlandırılması hayati önem arz etmektedir. Kuduz hastalığı salgını olan bölgelere giriş ve çıkışlar kamunun sağlığını korumak adına sınırlandırılabilir.

Günümüz insanı için hangi millete ve dine mensup olursa olsun seyahat etmenin tabii bir hak ve çok önemli bir ihtiyaç olduğu gerçeğini görmezlikten gelmek mümkün değildir.

3.1.5. Din ve vicdan hürriyeti

Serbest irade ile kabul edilen ve ferdin hayatını bir bütün olarak kucaklayan bir yaşam tarzı olarak kabul edilen din, insan için ikinci bir tabiat olarak değerlendirilir (Topaloğlu, 1994, s. 322). Hürriyetlerin varlığı ve genişliği konusunda rahatça konuşulan günümüzde, din ve vicdan hürriyeti, kişilerin istedikleri dini serbestçe seçmeleri, seçtikleri dinin emirleri doğrultusunda kendilerine müdahale edilmeksizin yaşamaları ve bu konudaki haklarını ve hürriyetlerini uygulamaları şeklinde tarif edilebilir (Harman, 1994, s. 320).

İnsanın tercihinde serbest bırakılması, insanı sorumluluk altına sokmuş, aklı ve iradesiyle kabul veya red seçeneklerinde muhayyer bırakmıştır.

İnanç, tamamen kalp ve gönül işi olarak değerlendirilmektedir. Kalpler kabul etmedikçe, zorla, baskı ve şiddetle bir inanç sistemini kabul ettirmek mümkün değildir. Elbette, herhangi bir inanç sisteminin mensubu, diğer insanların kendi inanç sistemine dâhil olmasını ister ve bunun için de olanca gayretini gösterir. Ancak, bu istek ve arzu sadece telkin ve teklifte kalmalıdır.

Batı dünyası din ve vicdan hürriyeti konusunda da yirmi birinci yüzyılda

değerler kıstasından maalesef geçer not alamamıştır. Batı milletler topluluğunun dünyanın değişik coğrafyalarındaki uygulamaları bunun acı örnekleriyle doludur.

3.1.6. Düşünce ve ifade hürriyeti

Düşünme, bir fikir üretme işi olarak akla ait bir çalışmadır. (Kutluer, 1994, s. 53) Bu hürriyet, insanın insan olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Düşünceyi açıklamak hem bir hak, hem de bir mükellefiyet olarak ortaya çıkmaktadır. İnsanlar, düşündüklerini açıklayacaklar ve ifade edeceklerdir. Ancak, bu faaliyetlerini yürütürken insanlara ve topluma zarar vermeyeceklerdir. Şiddet ve terör oluşturmadığı müddetçe düşünce ve onun ifadesi önemlidir. İnsanlar sahip oldukları farklı fikir ve görüşlerinden dolayı sorumlu tutulmamalıdır. Bu fikir ve düşünceler şiddet içerirse ve toplumun genel düzenini fiilen sabote eden terör durumuna dönüşürse merkezi idare tarafından her zaman diliminde sınırlamalar olduğu da bir gerçektir ve zorunluluktur. Çünkü toplumu oluşturan bireylerin güvenliğinin tehdit altında olması kabul edilemezdir.

Düşünce ve ifade hürriyetinin insanlar için vazgeçilmez bir esas olduğu dile getirilirken, insanların başkalarının haklarına el uzatmamaları, ülkenin kanunlarını çiğnememeleri ve gerçek ve doğru olduğuna inandıkları şeyleri özgürce düşünebilmeleri ve onları ifade edebilmeleri de anlatılmış olmaktadır.

4. Değerler penceresinden temel hak ve hürriyetler

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli vasıflardan biri olarak değerlendirilen hürriyetlerin köleliğin karşıtı, irade serbestliği ve seçme muhayyerliği olarak ifade edildiğini belirtmiştik. Temel hak ve hürriyetleri, toplumun fertlerinin içselleştirdiği değerlerin etkilediği ve şekillendirdiği maledir. Çünkü bireyler toplumun davranış aynaları gibi görülür. Toplumun genel geçer tutumu, bireylerin de tercihi olarak uygulama alanı bulur. Bu değerler, günümüzde, insanlık onurunu koruma hususunda bütün kültürlerde ortak talepler olarak görülür.

İslâm dünyasının değerlerinin ilk başta yaşama hürriyeti konusundaki tutumu çok dikkat çekicidir. Bir kişiyi yaşama hürriyetinden mahrum etmek, insanlığı yaşama hürriyetinden mahrum etmek olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda bireyin ferdi ve aile hayatının da koruma altında olduğu kesin bir şekilde belirtilir.

Kur'an Maide suresinin 32. Ayetinde yaşama hürriyetinin önemini çok sert ve açık bir şekilde ortaya koyar ve uygulanmamasının yaptırımının ağır olacağını belirtir:

“Kim bir can veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık olmaksızın (haksız yere) bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur. Her kim bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur. Peygamberlerimiz onlara apaçık deliller getirdiler; ama bundan sonra da onlardan çoğu

yine yeryüzünde aşırı gitmektedirler.” (Kur'an-ı Kerim , 1993, s. 5/32)

Hikmet, iffet, şecaat ve adalet kavramları çerçevesinde topluca ifade edilmeye çalışılan değerler/erdemler temel hak ve hürriyetlerin sağlam bir güvencesi olarak görülmektedir. Toplumunu oluşturan bireyler bu erdemlerle yaşamlarını süslerlerse, insanlığın bugün bile şahit olduğu temel hak ve ihlallerinin yaşanmayacağı mümkündür.

Adalet erdemini idrak edememek insanlığın en büyük problemlerinin ortaya çıkmasına sebep olacaktır. Adaleti her daim hâkim kılmak ve uygulamak günümüzün de en önemli meselesidir. Bu değerler bilgi olarak öğrenilmekle hayata hâkimiyet kuramazlar. Onlar, varlıklarını uygulama alanında gösterebilirler ve sürdürebilirler.

Değerler, yazılı belgelerden daha fazla yaptırım gücüne sahiptirler. Yazılı belgeler, insan hakları evrensel beyannamesinde ve Avrupa insan hakları sözleşmesinde temel hak ve hürriyetler fevkalade geniş bir yer ayrılmasına rağmen uygulamada etkilerinin bu oranda olduğunu söylemek mümkün görülmemektedir. Gönümüzde hak ve hürriyetlerin en hararetli savunucusu olarak kendilerini ifade eden batı dünyası, bu konuda çok yetersiz kalmıştır. Avrupa'nın merkezinde daha dün diyebileceğimiz 1912-1915 Bosna katliamlarında Bilge Kral Aliya İzzetbegoviç ve insanların maruz kaldıkları, insanlık hafızasından silinmesi mümkün görülmemektedir. Devam eden birçok savaşta insanlık değerlerinin ayaklar altında süründüğünü görmek, değerlerinden uzaklaşan insanlığı daha kötü durumların beklemekte olduğunun bir göstergesi gibidir.

SONUÇ

Günümüzde erdemler olarak ifade edebileceğimiz değerler, insanlığın mutluluk ve beraberliğinin en önemli yapı taşları olarak kendisini göstermektedir. Bu değerler bütün insanlığın ortak sahiplikleri olarak ortada durmaktadır. Milletler topluluğunun bütün üyeleri bu ortak değerleri, bilhassa en önemlilerinin başında gelen yaşama hürriyetinin önemini yeni yetişen nesillere iletmek sorumluluğunu yerine getirmesi gerekmektedir.

Davranışlarını kendi iradesiyle bilinçli olarak seçme ve uygulama alanı bulan insan, bu alanda iki temel kavramla karşı karşıya kalmaktadır. Bunlar “Hak” ve “Hürriyet” kavramlarıdır.

Genellikle Hak ve hürriyet kavramları, genellikle aynı anlamda kullanılmalarına rağmen aslında her biri kendisine has anlam ve içeriğe sahiptir. Ancak bu iki kavram birbirlerinin tamamlayıcısı olarak da görülür. Çünkü “Hak” ile “Hürriyet” tek hukukî gerçeğin iki yönünü göstermektedir.

İnsanlık tarihinde değerlerle/erdemlerle yaşatılmasına çok büyük bir gayret gösterilmeyen temel hak ve hürriyetler bazı yazılı bildiri ve belgelerle koruma altına alınmaya çalışılmıştır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi Birleşmiş Milletler'de 1948 yılında kabul edilmiş ve yaptırım gücüne sahip olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi de 1950 yılında imzalanarak yürürlüğe konulmuştur. Bu sözleşme ek protokollerle gelişmesini hâlâ sürdürmek-

tedir.

Batı medeniyeti insan hakları konusunda ilerilerde olduğunu devamlı sahip olduğu "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi" ile ortaya koymaya çalışmaktadır. Ancak yaşanan gerçekler bağlamında Avrupa milletler topluluğunun çifte standarda sahip olduğunu söylemek yaşanan çok acı Bosna tecrübesinden sonra çok sert olmasa gerektir.

Bu çalışmamızda, toplumları ayakta tutan değerlerin önemini vurgularken bu değerlerin yeni nesillere ulaştırılması da çok önemlidir. Bu hususta, insanlık tarihinin değerler arka planı çok güçlü verilere sahiptir. Bu değerler ilkçağ filozoflarından Sokrates başta olmak üzere İslâm Filozoflarından Kindî, Fârabi, İbn Sîna ve günümüz düşünürlerine kadar gerekli ilgiyi görmüş ve mutluluğun kaynağı olarak ifade edilmiştir. İnsanlık bu değerleri içselleştirerek ve yeni nesillere ulaştırarak bir arada yaşamayı gerçekleştirebilecektir.

Bir arada mutlu bir şekilde yaşamının sonucu olarak, temel hak ve hürriyetlerin kullanımı beş zarurî değer olarak ifade edilen hususları mükemmel bir şekilde güvence altına alacaktır. İnsanlık tarih boyunca bu değerlerin korunmasına kendisini adanmıştır:

- Canı koruma,
- Malı koruma
- Akli koruma
- Nesli koruma
- Dini koruma.

İnsanlığın temel hak ve hürriyetlere saygılı ve uygulamada koruyucu olmalarını ummak istiyoruz. Bu vesileyle evrensel değerlerin/erdemlerin birey ve toplum bazında bütün insanlığın vazgeçilmezleri olması her zaman mümkün olabilecek bir gerçeklik olarak varlığını sürdürmektedir. 1992-1995 te Bosna'da yaşananların tekrarlamaması, halen Irak'ta, Suriye'de ve dünyanın bir çok yerinde süren acı tecrübelerin yaşanmaması insanlık hafızasında güzel izler bırakacaktır.

Daha yaşanabilir ve daha mutlu bir insanlık temennileriyle Yunus Emre'nin şu mısralarını hatırlayalım:

**Ben gelmedim davi için,
Benim işim sevgi için,
Dostun evi gönüllerdir.
Gönüller yapmaya geldim.**

KAYNAKÇA

Kur'an-ı Kerîm . (1993). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

Mu'cemu'l-Vasît. (2004). Kahire: Mektebetü'ş-Şüruru'd-Devliyye.

- Aristoteles. (2009). *Nikomakhos'a Etik*. Ankara: BilgeSuYayincılık.
- Bolay, S. H. (2013). *Felsefe Doktrinleri ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic.Ltd. Şti.
- Cevizci, A. (2010). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Çağrıci, M. (1988, C.1). Adalet. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, s. 341-343.
- Çağrıci, M. (2000, C.21). İffet. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, s. 506-507.
- Çağrıci, M. (2010, C.38). Şecaat. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, s. 402-403.
- Göz, K. (2006). *İslâm'da ve Milletlerarası Belgelerde Hürriyetler*. İstanbul: Aysu Ofset.
- Harman, Ö. F. (1994, C.9). Din ve Vicdan Hürriyeti. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, s. 320-322.
- İzzetbegoviç, A. (2004). *Doğu ve Batı Arasında İslâm*. İstanbul: Nehir Yayınları.
- Kılıç, R. (1996). Olgü ve Değer Problemi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 355-402.
- Kınalızâde, A. (Tarihsiz). *Ahlâk-ı Âlâî*. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- Kindî. (1994). *Tarifler Üzerine Risaleler*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Kutluer, İ. (1994, C.10). Düşünme. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, s. 53-57.
- Mutluel, O. (2012, Özel sayı 12). İslâm Düşüncesinde Ahlâkî Bir Kavram Olarak Ortayol. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 239-253.
- Platon. (1975). *Devlet*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Saruhan, M. S. (2012). Ahlâk ve Erdemin İnşası. M. S. Saruhan içinde, *İslâm Felsefesi Tarihi* (s. 328-359). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şafak, A. (1977). *İslâm Arazi Hukuku ve Tatbikatı*. İstanbul: Türdav Yayıncılık.

Topaloğlu, B. (1994, C.9). Din ve Vicdan Hürriyeti. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, s. 322-325.

Ülken, H. Z. (2001). *Bilgi ve Değer*. İstanbul: Ülken Yayınları.

Ülken, H. Z. (2002). *Ahlâk*. İstanbul: Ülken Yayınları.

